«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
проф. Богдан БУЯК

«10» «лютого» 2026 року

Протокол № 1 від 03.02.2026 р.

фахового семінару, проведеного на базі кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка щодо висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки».

ПРИСУТНІ:

1. Терещук Г. В. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, професор кафедри сфери обслуговування, технологій та охорони праці;
2. Мешко Г. М. – доктор педагогічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри педагогіки та менеджменту освіти;
3. Лупак Н. М. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти;
4. Пришляк О. Ю. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов;
5. Сорока О. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки;
6. Олексюк Н. С. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки (головуюча);
7. Петришин Л. Й. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки;
8. Лещук Г. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології та професійної комунікації;
9. Олійник Г. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки;
10. Гелецька І. О. – кандидат юридичних наук, викладач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки.

СЛУХАЛИ:

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.:

На сьогоднішньому фаховому семінарі плануємо розглянути **висновок** про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Кравчини Тетяни Володимирівни «**Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки**», підготовлений рецензентами за результатами попередньої експертизи. Учасники семінару матимуть можливість взяти участь в обговоренні цього дослідження і висновку рецензентів, прийняти відповідне рішення. Нагадую, що відповідно до п. 11 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, попередня експертиза докторської дисертації проводиться у закладі вищої освіти, в якому здійснювалася підготовка здобувача, за умови позитивного висновку наукового консультанта. Такий висновок представлено.

До участі в міжкафедральному фаховому семінарі залучені науковці не тільки кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки – структурного підрозділу, на базі якого проводиться семінар, а й інших підрозділів ТНПУ – ті науковці, які компетентні по суті представленого дослідження і можуть якісно підготувати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Кравчини Тетяни Володимирівни. У цьому контексті для проведення попередньої експертизи докторської дисертації відповідно до згаданого вище п. 11 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» рішенням вченої ради ТНПУ були призначені три рецензенти, доктори педагогічних наук, професори: Лупак Наталія Миколаївна, Петришин Людмила Йосипівна та Пришляк Оксана Юріївна.

Отже, до розгляду членів фахового семінару пропонується дисертаційне дослідження доцента кафедри романо-германських мов Хмельницького національного університету Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки» зі спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» і висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення, підготовлений рецензентами Лупак Н. М., Петришин Л. Й., Пришляк О. Ю.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в межах науково-

дослідної роботи «Теоретичні й методичні засади професійної діяльності та підготовки фахівців соціономічних професій» (державний реєстраційний номер 0123U104172) (керівник д. пед. н., проф. Сорока О. В.). Тему дисертації затверджено (протокол № 5 від 24.10.2023 р.) й уточнено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 5 від 28.10.2025 р.).

Науковий консультант – Сорока Ольга Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки.

Слово для оголошення основних положень дисертації надається Кравчині Тетяні Володимирівні.

Доповідачка Кравчина Т. В. : Вельмишановно голово та члени фахового семінару! Дозвольте ознайомити вас із результатами дисертаційного дослідження на тему: «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки».

Високі темпи науково-технічного прогресу, інтенсифікація глобалізаційних та інтеграційних процесів, що відбуваються в усьому світі, збільшення ролі міжнародного співробітництва у різних сферах життєдіяльності суспільства вимагають від випускників закладів вищої освіти високого рівня володіння іноземною мовою. При цьому сучасні умови особистісно-орієнтованої парадигми освіти з її спрямованістю на самоосвіту й саморозвиток вказують на необхідність формування здобувачів вищої освіти соціономічного профілю умінь самостійно підтримувати та вдосконалювати наявний рівень іншомовної підготовки. У різних сферах професійної діяльності рефлексія відіграє значну роль. Особливо це стосується соціономічних професій, до яких належать соціальні працівники та психологи. У межах професійної діяльності фахівців соціальної сфери здійснюється аналіз поведінки клієнтів, їхніх міжособистісних взаємодій, корекція конфліктного спілкування. Студентський вік є сенситивним періодом для формування здатності до рефлексивного аналізу та саморегуляції розумової діяльності. Це зумовлює актуальність проблеми формування рефлексії здобувачів вищої освіти у процесі іншомовної підготовки.

Об’єкт дослідження – іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти соціономічного профілю.

Предмет дослідження – система формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки.

Мета дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу сутності і ґенези феномену «рефлексія», специфіки педагогічного компонента діяльності фахівців соціономічних професій визначити компоненти та конкретизувати критерії, показники і рівні сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю.

2. Обґрунтувати систему формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки та розробити модель її реалізації.

3. Виявити організаційно-педагогічні умови формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки.

4. Розробити навчально-методичне забезпечення системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованої системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки.

Зупинюся на висвітленні результатів нашої практичної діяльності. Щодо першого завдання нами було з'ясовано, що рефлексія є поліфункціональним феноменом, активізація якого сприяє підвищенню рівня саморозуміння, здатності до конструктивного аналізу власних дій і прийняття усвідомлених рішень у професійній діяльності. Рефлексію розглядають як багатостороннє явище, що одночасно виступає, як здатність фахівця соціономічного профілю до виходу в позицію стороннього спостерігача щодо професійної діяльності, а також, як необхідну умову, механізм і засіб його саморозвитку.

Простежено еволюцію наукових підходів до розуміння рефлексії – від філософського усвідомлення суб'єктом власного мислення до психологічної та педагогічної інтерпретації, як механізму формування професійної свідомості та саморозвитку. Розглянуто різні види рефлексії з позиції становлення й розвитку її в класичній філософії.

Трактовано педагогічну рефлексію, як особистісну здатність, яка визначається як успішність роботи фахівця соціономічного профілю та сприяє розвитку професіоналізму, що проявляється у здатності суб'єкта до постійного особистісного й професійного самовдосконалення, творчого зростання на основі психологічних механізмів самоаналізу та саморегуляції.

Доведено, що педагогічна рефлексія є значущою для фахівців соціономічного профілю – психологів і соціальних працівників, чия діяльність має консультативний, терапевтичний, виховний і гуманістичний характер. Рефлексивні процеси лежать в основі організації соціальним працівником або психологом взаємодії з клієнтом. У структурі професійної діяльності фахівця соціономічного профілю педагогічна рефлексія набуває системоутворювального характеру, визначаючи собою рівень ефективності практичних стратегій, а також стаючи особистісною основою його професіоналізму. Саме тому педагогічна рефлексія є основою професійної ефективності, забезпечує глибину мислення, відкритість до діалогу, гнучкість у комунікації, толерантність, критичність і відповідальність за власні рішення.

Визначено компоненти та конкретизовано критерії, показники й рівні сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю. У результаті дослідження структури педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю з'ясовано, що цей феномен є цілісним утворенням. Виокремлено три взаємопов'язані компоненти педагогічної рефлексії. Мотиваційний компонент відображає систему внутрішніх спонукань, установок і ціннісних орієнтацій, що зумовлюють прагнення майбутнього фахівця соціономічного профілю до самопізнання й вдосконалення. Змістово-діяльнісний – проявляється у здатності до осмислення, аналізу, планування й оцінювання педагогічної взаємодії у процесі іншомовної підготовки та охоплює систему знань про сутність і механізми рефлексії, уміння застосовувати ці знання у практичних ситуаціях професійного спілкування та навчання. Результативний компонент виявляється у сформованості особистісної готовності до постійного самоспостереження, самокорекції й саморозвитку. У ньому знаходить відображення емоційна зрілість, емпатійність, здатність до адекватної оцінки себе й інших у процесі соціальної взаємодії.

Відповідно до зазначених компонентів конкретизовано критерії та показники сформованості педагогічної рефлексії. Мотиваційно-смисловий критерій характеризує рівень усвідомлення значущості рефлексії для професійного становлення, наявність внутрішньої мотивації до самопізнання, прагнення до підвищення ефективності професійної діяльності засобами іншомовного навчання. Когнітивно-процесуальний критерій відображає повноту й системність рефлексивних знань, здатність майбутніх фахівців соціономічних професій до логічного, аналітичного та критичного осмислення навчальної й професійної інформації, вміння прогнозувати результати власної діяльності. Рефлексивно-емотивний критерій репрезентує

емоційно-ціннісний рівень розвитку рефлексії, що передбачає здатність до емпатії, емоційної саморегуляції, адекватної самооцінки та вмінь налагоджувати продуктивну комунікацію у професійному середовищі.

Сукупність визначених компонентів, критеріїв і показників становило основу для визначення трьох рівнів сформованості педагогічної рефлексії – високого, середнього і низького.

Вирішення другого завдання передбачало обґрунтування системи й проєктування моделі формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки, яка розглядається як відкрите, динамічне, інтегративне утворення, що визначається чіткою логікою побудови освітнього процесу і містить чотири взаємопов'язані блоки: методологічно-цільовий, змістовий, операційно-процесуальний та оцінювально-результативний. Методологічно-цільовий блок відображає мету – формування педагогічної рефлексії фахівців соціономічного профілю, а також методологічні підходи і принципи, що визначають її реалізацію. Змістовий блок акцентований на розкритті сутності педагогічної рефлексії, етапів її формування та освітніх компонентів. Операційно-процесуальний блок передбачає реалізацію комплексу інноваційних форм, методів, технологій, прийомів навчання, спрямованих на формування рефлексивних умінь. Оцінювально-результативний – містить компоненти, критерії та рівні сформованості педагогічної рефлексії, що забезпечує об'єктивне відстеження динаміки її розвитку. Реалізація моделі передбачає створення спеціально організованого рефлексивно-розвивального освітнього середовища, в якому рефлексія не як епізодичний процес, а як постійний компонент іншомовної діяльності.

Система функціонує на принципах відкритості, динамічності та адаптивності, що дає змогу їй ефективно реагувати на зміни освітнього простору, запити студентів і вимоги сучасного суспільства. Розроблена модель системи відображає цілісний характер підготовки здобувачів вищої освіти соціономічного профілю, в якій оволодіння іноземною мовою виступає не лише інструментом комунікації, але й засобом розвитку професійного мислення й рефлексії.

Третє завдання передбачало обґрунтування організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки. Реалізація першої умови забезпечує перехід від репродуктивних форм засвоєння знань до творчо-аналітичних, сприяє розвитку критичного мислення, професійної уяви та гнучкості у спілкуванні. Практичне втілення першої умови відбувалося через інтерактивні дискусії, тренінгові заняття,

рольові ігри, аналіз кейсів, створення креативних проєктів іншомовного спрямування, що моделювали реальні ситуації соціальної взаємодії.

Другою умовою визначено організацію діалогічної взаємодії учасників освітнього процесу в полісуб'єктному контексті, що передбачало рівноправне партнерство викладача і здобувача вищої освіти як його співтворців. У цьому контексті ефективними виявилися практики створення студентами коротких відеосюжетів, презентацій, міні-фільмів, у яких вони моделювали професійні ситуації іншомовного спілкування.

Третя умова акцентована на створення рефлексивно-розвивального освітнього середовища, в якому майбутні фахівці соціономічного профілю виступали активними суб'єктами власного професійного становлення. Таке середовище поєднувало елементи проблемно-діалогічного та діяльнісного підходів, спрямованих на формування у студентів здатності до глибокого самоаналізу, критичного мислення та усвідомлення власної професійної позиції.

Вирішення четвертого завдання зосереджено на розробленні навчально-методичного забезпечення системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки й охоплювало комплекс інноваційних форм, методів, технологій і прийомів навчання, спрямованих на розвиток рефлексивної свідомості, критичного мислення та здатності до професійного саморозвитку. Ключовим елементом виступав рефлексивний практикум – спеціально організована форма навчальної діяльності, яка орієнтована на моделювання умов майбутньої професійної взаємодії психолога чи соціального працівника. Розроблений практикум реалізовувався через комплекс тренінгових, імітаційних та ігрових форм навчання (рефлексивний тренінг, організаційно-діяльнісну гру, рефлексивну дискусію, групову рефлексію, полілог, аналіз ситуацій), які стимулювали усвідомлення особистісного досвіду і професійної позиції здобувачів вищої освіти соціономічного профілю.

Структура практикуму передбачала шість етапів, що відображали поступовість формування педагогічної рефлексії – від первинного усвідомлення власних освітніх цілей до їх самостійного коригування й проєктування професійного розвитку.

До інноваційних форм організації навчальної діяльності віднесено методичну майстерню, яка поєднувала елементи творчого пошуку, взаємного навчання і професійного самовираження студентів. Ефективними виявилися рефлексивні прийоми, які допомагали розвивати вміння аналізувати навчальні результати, зіставляти різні погляди, формувати критичну позицію та елементи педагогічної самооцінки. Ігрові форми гештальт-технології

(рольові ігри, елементи театралізації, психогімнастичні вправи) створювали умови для емоційного самовираження студентів, що посилювало їхній рефлексивний досвід і сприяло розвитку професійної емпатії. Особистісно орієнтовані технології навчання забезпечували варіативність і гнучкість навчального процесу, що загалом сприяло формуванню навичок критичного аналізу, мислення, самоорганізації та самооцінки. Особливо ефективною виявилася технологія проєктного навчання, яка дала змогу інтегрувати теоретичні знання з практичною діяльністю, орієнтуючись на вирішення реальних соціально-комунікативних завдань.

Під час вирішення п'ятого завдання здійснено експериментальну перевірку ефективності розробленої системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки під час експериментального дослідження. Узагальнені результати динаміки рівнів сформованості педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічних професій у процесі іншомовної підготовки свідчать про такі тенденції до змін: в обох групах зафіксовано збільшення середнього рівня сформованості педагогічної рефлексії. На початку педагогічного експерименту рівні сформованості педагогічної рефлексії в контрольній та експериментальній групах були приблизно однаковими.

Після проведення формувального етапу педагогічного експерименту виявлено позитивну динаміку змін за високим і середнім рівнями на фоні зменшення низького рівня в експериментальній групі. Для перевірки достовірності результатів дослідження використано критерій Колмогорова-Смірнова, що дав змогу підтвердити статистично значущі відмінності у розподілах. Цим доведено ефективність упровадження авторської системи.

Проведене дослідження має завершений характер, однак не вичерпує всіх аспектів вивчення проблеми формування педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю. Потребує подальшого вивчення питання наступності щодо визначення шляхів розвитку педагогічної рефлексії фахівців соціономічного профілю у системі післядипломної освіти. Подальші напрацювання будуть спрямовані на дослідження особливостей формування педагогічної рефлексії в умовах полікультурного освітнього середовища, зокрема в інтернаціональних студентських групах та під час академічної мобільності. Доповідь завершено. Дякую за увагу.

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С. : Дякую. Які є запитання до здобувачки?

Доктор педагогічних наук, професор Петришин Л. Й.: Вами розроблена система формування педагогічної рефлексії у процесі іншомовної

підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю. Яким чином забезпечується її дієвість?

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Дієвість розробленої системи забезпечувалася за допомогою комплексу підібраних форм, методів, технологій і прийомів. Серед форм – методична майстерня, рефлексивний практикум, рефлексивний тренінг, кінотренінг, тренінг формування й розвитку комунікативних умінь і навичок, тренінг саморегуляції. Окрім цього дієвість забезпечувалась за допомогою рефлексивних методів (діалогів, рефлексивної дискусії, рефлексивного полілогу, «рефлексивного кола», рольових ігор) та інноваційних технологій («навчання в команді», «проєктна технологія», «веб-квест», «сабджект семпл», «мовне портфоліо» «технологія організації індивідуальних освітніх траєкторій», «Дальтон-технологія», «кейс-технологія», тандем-технологія).

Доктор педагогічних наук, професор Петришин Л. Й.: За допомогою якого діагностичного інструментарію, Ви досліджували стан сформованості всіх компонентів педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю?

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Для визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки ми використовували комплекс різноманітних методик. Так, для мотиваційного компоненту розроблено три анкети для визначення наявності активного інтересу до формування педагогічної рефлексії і внутрішньої мотивації до вивчення іноземної мови. Для змістово-діяльнісного – тестові завдання для визначення сформованості знань про рефлексію, педагогічну рефлексію; практичні завдання з розробленими кейсами для визначення рівня рефлексивних умінь; самооцінювання рефлексивних умінь. Для результативного компоненту обрано методику «Визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії»; «Опитувальник емпатії», адаптований до дослідження; методику на визначення рівня саморегуляції.

Доктор педагогічних наук, професор Терещук Г. В. : У чому проявляється змістова сутність іншомовної підготовки? Чи аналізували Ви закордонний досвід іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти соціономічного профілю?

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Формування педагогічної рефлексії здійснювалося поетапно у процесі викладання навчальної дисципліни «Іноземна мова (англійська)», проведення комплексу тренінгів (рефлексивного, саморегуляції, кінотренінгу, тренінгу формування та розвитку комунікативних умінь і навичок) і «Рефлексивного практикуму».

Для цього ми використовували комплекс рефлексивних форм, методів, технологій і прийомів. Доволі цікавими формами навчання є рефлексивна дискусія, групова рефлексія, рефлексивний полілог, тренінг і методична майстерня, які забезпечили активізацію внутрішнього аналізу, усвідомлення власних дій, інтеграцію комунікативного та практичного досвіду, формування здатності до професійного саморозвитку. Результативними методами навчання виявилися рольові та експресивні ігри та інноваційні педагогічні технології – «Навчання в команді», «Сабджект семпл», «Мовне портфоліо», «Дальтон-план», «Кейс-стаді», «Мозковий штурм», тандем-технології. Серед рефлексивних прийомів особливою популярністю у студентів користувалися «Аргументація своєї відповіді», «Квітка-семиквітка», «Три М», «Плюс–мінус–цікаво», «Кластер».

У п. 1.3. дисертації ми проаналізували зарубіжний досвід іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти соціономічного профілю, що представлений двома основними стратегіями – індивідуально-аналітичною та діяльнісно-ігровою. Перша орієнтована на особистісне самоусвідомлення через психодіагностику, самоспостереження й осмислення професійного досвіду, друга – на активне рефлексивне навчання через моделювання реальних професійних ситуацій.

Доктор педагогічних наук, професор Пришляк О. Ю. : У своїй роботі Ви апробували різноманітні інноваційні технології. Поясніть, будь ласка, сутність SET-GO і конкретизуйте, як саме Ви його використовували у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю.

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. У практику медичних шкіл за кордоном упроваджено SET-GO – метод для правильної організації обговорення й аналізу відеоматеріалів записів лікарської консультації. Ми використали його у процесі іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти соціономічного профілю. Перші літери назви методу структурують блок запитань, який необхідно поставити собі та іншим для отримання позитивної та ефективної рефлексивної діяльності:

— What did you See? (Що Ви побачили?);

— What Else did you see? What happened next? (Що сталося потім?);

— What do you Think? (Що Ви думаєте?);

— What Goal (s) were you trying to achieve at that point in the consultation? (Яких цілей Ви намагалися досягти в цьому місці в консультації?);

— Any Offers how where and how to go next? (Які пропозиції щодо того, що, коли і як робити далі?).

Відеофільми, зняті майбутніми фахівцями соціальної сфери, демонстрували стійкість набутих базових професійно значущих умінь

діалогічної взаємодії з клієнтами під час психологічної консультації: вони демонстрували володіння вміннями активного слухання, емпатійності, вправно користувалися дискурсивними маркерами для переходу від одного топіку до іншого, ввічливого втручання, переривання або завершення теми з урахуванням ситуативних перемінних (цілей комунікації, віку й статі клієнта, його психологічного стану, місця й часу перебування) з урахуванням ситуації, що склалася.

Доктор педагогічних наук, професор Пришляк О. Ю. : Як була реалізована перша організаційно-педагогічна умова «Використання рефлексивно-освітнього потенціалу інтерактивних технологій у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю»?

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Ми намагалися створити для студентів раціонально спланований освітній простір, у якому забезпечували формування педагогічної рефлексії на основі самодослідження, опису та використання власних компетенцій. Так, на основі інтерактивної дискусії на практичних заняттях з іноземної мови студенти ЕГ виявляли та описували найбільш «затребувані соціальні та особистісні якості професіонала (soft skills)». Крім того, вони виконували індивідуальні творчі завдання зі створення моделі самопрезентації з розділами «My Strengths, My Abilities, My Achievements». Завдяки контенту мережі студенти знайомилися з автентичними іншомовними текстами, розвивали навички аудіювання, прослуховуючи аудіозаписи та пісні, створювали презентації із залученням актуальних відео- та фотоматеріалів.

Доктор педагогічних наук, професор Лупак Н. М. *:* Ви розробили рефлексивний практикум. Коротко опишіть його.

Доповідачка Кравчина Т. В. : Дякую за запитання. До процесу іншомовної підготовки майбутніх соціальних працівників і психологів було введено «Рефлексивний практикум», програма якого складалася з шести тем. Мета практикуму полягала в тому, щоб сформувати та розвинути педагогічну рефлексію за допомогою самодіагностики рефлексивних якостей і здібностей майбутніх фахівців соціономічного профілю, самоаналізу, самооцінки, самоактуалізації, самореалізації та саморозвитку. Практикум містив спеціально підібрані вправи, що дають можливість майбутнім психологам і соціальним працівникам змінити ставлення до себе, підвищити ступінь вираженості таких професійних властивостей і умінь особистості, як емпатія, вміння відображати, розуміти і відчувати стан і емоції інших людей, усвідомлювати власні творчі можливості.

Особливістю практикуму є те, що він моделює реальні умови професійної діяльності психолога / соціального працівника та особистий

досвід студентів. Тому рефлексивний практикум створював можливості не тільки усвідомити власні індивідуальні особливості, а й сприяв виникненню стійкої мотивації до саморозвитку та самовдосконалення особистості. Розроблений практикум містив різні ігрові імітаційно-діяльнісні тренінгові форми навчальної діяльності. Найбільш продуктивними формами і методами були, на нашу думку, аналіз, оцінка результатів власної пізнавальної діяльності, рефлексивний полілог, рефлексивна інверсія, імітаційна гра. Слід зазначити, що в рефлексивному практикумі домінував процес рефлексивної комунікації.

Доктор педагогічних наук, професор Лупак Н. М.: Схарактеризуйте розроблений Вами рефлексивний тренінг.

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Рефлексивний тренінг був спрямований на розвиток умінь педагогічної рефлексії (самоаналізу, оцінки власних дій, адаптації до складних ситуацій, контролю емоцій) майбутніх фахівців соціономічного профілю через комунікативні вправи англійською мовою. Тренінг розрахований на шість занять. У структурі тренінгу було враховано комунікативну специфіку іншомовної підготовки, що забезпечило високу активність студентів у дискусіях, рольових іграх, кейс-аналізі. Здобувачі вищої освіти соціономічного профілю мали змогу не лише практикувати англійську мову, а й осмислювати власний досвід, аналізувати емоції, будувати моделі поведінки у професійно орієнтованих ситуаціях. Це сприяло інтеграції мовних і професійних компетентностей.

Завдяки системності побудови занять (від ознайомлення з поняттям рефлексії до її практичного застосування у професійних ситуаціях) відбулося поступове формування у майбутніх соціальних працівників і психологів умінь самоспостереження, оцінки власних дій, управління емоціями та планування рефлексивної активності. Заняття із використанням рефлексивних щоденників, чек-листів, групових листів рефлексії дали можливість здобувачам вищої освіти відслідковувати власний прогрес і усвідомити індивідуальні «зони розвитку».

Використання комбінованої системи оцінювання (self-assessment, peer-feedback, спостереження викладача) дало змогу підвищити рівень усвідомленості та відповідальності майбутніх фахівців соціономічних професій. Вони навчилися не лише отримувати оцінку, але й надавати конструктивний зворотний зв'язок одногрупникам, що сприяло розвитку емпатії й навичок професійної взаємодії.

Загалом, тренінг показав, що іншомовна підготовка може слугувати ефективним середовищем для формування педагогічної рефлексії здобувачів

вищої освіти соціономічного профілю. Системне застосування вправ на самоспостереження, комунікативних і рольових ігор, аналізу проблемних ситуацій у поєднанні з іншомовною комунікацією дало змогу активізувати всі компоненти педагогічної рефлексії. Студенти відзначали, що можливість «проживати» професійні ситуації підвищує їхню впевненість і мотивацію до подальшого самовдосконалення.

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С. : Цікавою в практичному плані є розроблена Вами методична майстерня. Коротко опишіть її.

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Особливе місце серед інноваційних форм навчання займала методична майстерня, що створює умови для інтеграції рефлексивного, комунікативного та практичного досвіду, сприяючи становленню майбутнього фахівця як суб'єкта професійного саморозвитку. Особливістю методичної майстерні є те, що студенти ЕГ самі знаходили й аналізували предметні знання і вміння. У результаті використання цієї форми вони навчалися усвідомлювати свої психічні стани і ними управляти. Основні ідеї методичної майстерні полягають у тому, щоб створити майбутнім фахівцям соціономічного профілю умови для індивідуального висування ідеї та її розвитку, як в індивідуальній, так і в груповій роботі на основі створення суб'єктивно нового інтелектуального продукту та рефлексії своєї навчальної діяльності. У процесі спільного обмірковування над проблемою можливий перехід на новий рівень її бачення, що сприяє її продуктивному вирішенню.

Завданням методичної майстерні була перевірка та закріплення знань з пройденої теми, їхнє рефлексивне осмислення за допомогою емоційного переживання. Студенти ЕГ досліджували «трикутник Стернберга» і пропонували докладний опис можливих варіантів взаємодії в сім'ї людей відповідно до того, за якою з площин «трикутника» розвиватимуться відносини.

Невід'ємним компонентом методичної майстерні є особистісний досвід, що набувається на основі суб'єкт-суб'єктних відносин і виявляється у формі переживання, що спричиняє саморозвиток. Результатом рефлексивного усвідомлення стало переосмислення студентами того, що вони отримали від заняття, розвиток самоаналізу, самопізнання, самооцінки шляхом природного включення до рефлексивного етапу на основі принципів гуманізму, діалогічності, суб'єкт-суб'єктних відносин.

Кандидат педагогічних наук, доцент Лещук Г. В.: За якими компонентами, критеріями і показниками можна визначити сформованість

педагогічної рефлексії у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю?

Доповідачка Кравчина Т. В. : Дякую за запитання. У структурі сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки ми виокремили мотиваційний, змістово-діяльнісний і результативний компоненти з відповідними критеріями. Так, показниками мотиваційно-смислового критерію є : активний інтерес до формування педагогічної рефлексії; усвідомлення значення й важливості педагогічної рефлексії для навчальної і професійної діяльності; наявність внутрішньої мотивації до вивчення іноземної мови. Показниками когнітивно-процесуального критерію виступають повнота, ґрунтовність і системність рефлексивних знань; наявність комплексу рефлексивних умінь. Показниками рефлексивно-емотивного критерію є наявність рефлексії, емпатії та емоційної саморегуляції.

Кандидат педагогічних наук, доцент Олійник Г. М.: У методологічно-цільовому блоці розробленої Вами моделі системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки визначені загальнопедагогічні й специфічні принципи. Поясність сутність специфічного принципу «професійно-особистісного авансування».

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Принцип професійно-особистісного авансування передбачає право майбутнього соціального працівника або психолога перетворювати свою унікальність на професійний потенціал. Він може бути реалізований через встановлення за допомогою механізмів рефлексії в самосвідомості фахівця соціономічного профілю своїх індивідуальних особливостей, актуалізацію можливостей і задатків, прояв і уточнення особистісної позиції в професійній діяльності, а також через прийняття індивідуального, творчого рівня картини світу для реалізації її у власному бутті і представлення її в змісті соціальної роботи/ психології як одного із соціальних орієнтирів.

Кандидат юридичних наук, викладач Гелецька І. О. : У Вашому дослідженні виокремлено три рівні сформованості педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки. Дайте якісну характеристику середнього рівня.

Доповідачка Кравчина Т. В.: Дякую за запитання. Середній (допустимий) рівень проявляється у здобувачів вищої освіти соціономічних професій з проявом епізодичного або ситуативного інтересу до формування педагогічної рефлексії. Усвідомлення значення рефлексії присутнє, але не

завжди відображається у практичній діяльності. Мотивація до навчання й вивчення іноземної мови існує, однак вона переважно зовнішня (через вимоги викладача, оцінку або контроль). Самостійна активність у розвитку рефлексії проявляється нерегулярно. Рефлексивні знання частково систематизовані, є прогалини, але основний зміст засвоєний. Майбутній соціальний працівник / психолог володіє окремими рефлексивними вміннями, проте застосовує їх непослідовно, часто за зразком або під керівництвом викладача. У практичній діяльності він здатний до аналізу, але висновки та пропозиції поверхневі й не завжди продуктивні. Наявна, але епізодична рефлексія, здобувач вищої освіти здатний час від часу аналізувати свої дії та робити висновки, однак не завжди їх враховує. Емпатія розвинена частково, є вибіркове співпереживання (залежить від особистих симпатій / антипатій чи ситуації). Емоційна саморегуляція часткова – у більшості повсякденних ситуацій вміє стримувати емоції, але у кризових – контроль знижується.

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.: Чи є ще запитання до Тетяни Володимирівни?

Якщо немає запитань, то ми можемо перейти до обговорення та заслуховування рецензій шановних рецензентів.

До слова запрошується рецензент дисертаційної роботи Лупак Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти.

Рецензент дисертаційної роботи доктор педагогічних наук, професор Лупак Н. М.:

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю в умовах трансформації сучасної освіти, що вимагає не лише високого рівня іншомовної компетентності, а й здатності до глибокої педагогічної рефлексії. Рефлексія постає ключовою умовою професійного зростання педагога, забезпечує усвідомлення власної ролі в навчально-виховному процесі, розвиток критичного мислення, саморегуляції та здатності до конструктивної взаємодії.

Особливої значущості дослідження набуває в контексті глибоких соціальних змін, спричинених загарбницькою війною в Україні та масштабними еміграційними процесами, які висувають нові вимоги до фахівців соціономічного профілю. Їм доводиться дедалі частіше працювати в багатокультурних середовищах з людьми, які пережили травматичний досвід, або адаптуються до нових соціальних реалій. У таких умовах саме педагогічна рефлексія допомагає майбутнім фахівцям не лише осмислювати

власну професійну діяльність, а й будувати чутливу, етичну і гнучку модель взаємодії. Іншомовна підготовка, як складова фахової освіти, водночас формує комунікативні навички та створює умови для розвитку рефлексивного мислення через міжкультурний діалог та самоаналіз. Обрана авторкою тема наукової роботи має суттєве теоретичне і практичне значення, відповідає викликам сучасної освіти та потребам професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю.

Дисертація Кравчини Т. В. демонструє належний рівень наукового аналізу, логічну послідовність викладу матеріалу, чіткість аргументації. Авторка переконливо обґрунтовує теоретико-методологічні засади дослідження, вводить поняття «педагогічна рефлексія» здобувачів вищої освіти соціономічного профілю, визначає її структурні компоненти, функції та умови формування. Висновки підтверджуються даними експериментального дослідження, статистично обробленими та проілюстрованими відповідними прикладами.

Суттєвим внеском у науку є запропонована дисертанткою модель формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю, що базується на міждисциплінарному підході — поєднанні педагогіки, психології, лінгводидактики. Новизна полягає у розробці технології інтеграції рефлексивних практик у процес навчання іноземної мови, зокрема через рефлексивно-комунікативні завдання, кейс-методи, рефлексивні щоденники та проєктну діяльність.

Практичні результати дисертації можуть бути ефективно використані у закладах вищої освіти для вдосконалення програм з іноземної мови для студентів соціономічного профілю, в курсах підвищення кваліфікації викладачів, а також у розробці навчально-методичного забезпечення. Авторка також пропонує конкретні методичні рекомендації щодо формування рефлексивних умінь студентів, які можуть бути впроваджені у навчальну практику.

Дисертація написана науковою мовою, притаманною академічним роботам відповідного рівня. Структура логічно побудована, матеріал подано чітко, з дотриманням вимог до оформлення наукових праць. Окремо варто відзначити якісну бібліографічну базу, яка охоплює як вітчизняні, так і зарубіжні джерела, а також особистий науковий доробок дисертантки.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертації Кравчини Т. В. на тему «Теорія і практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти у процесі іншомовної підготовки», висловимо деякі зауваження та побажання:

1. У І розділі, присвяченому аналізу онтології поняття «рефлексія», авторка посилається на ідеї низки відомих філософів, однак це подано переважно у формі загальних констатацій без належного текстуального підтвердження. Відсутність прямих цитат із першоджерел або чітких посилань на конкретні фрагменти праць створює враження поверхового огляду і не дозволяє повною мірою оцінити глибину проведеного аналізу. Рекомендується підсилити аргументацію шляхом включення ключових цитат із відповідних філософських джерел, що дозволить не лише чіткіше репрезентувати позиції зазначених мислителів, а й підвищить наукову обґрунтованість авторських висновків.

2. Схема механізму саморозвитку студента (ст. 94), що подається у лінійному вимірі, викликає сумніви щодо її повноти й динамічності. Враховуючи природу педагогічної рефлексії та сутність процесу саморозвитку як безперервного й багатоетапного, доцільніше було б представити цей механізм у циклічній або спіралеподібній формі. Такий підхід дозволив би точніше відобразити повторюваність ключових етапів (особливо рефлексії та подолання труднощів), а також їхній поступовий розвиток на новому рівні.

3. Запропонована таблиця компонентів, критеріїв і показників сформованості педагогічної рефлексії (ст. 155) потребує уточнення в частині термінологічної узгодженості та логіко-структурної чіткості. Зокрема, назви критеріїв не завжди логічно корелюють з відповідними компонентами, що ускладнює розуміння внутрішньої структури поняття. Використання терміна «рефлексивно-емотивний» як критерію результативного компонента викликає питання щодо його змістової обґрунтованості. Доцільно уточнити понятєво-термінологічний апарат та забезпечити послідовність у побудові таблиці.

4. Оскільки іншомовна підготовка передбачає занурення в іншу культуру, варто було б ширше розглянути міжкультурну рефлексію, зокрема, як студенти осмислюють і порівнюють культурні норми, педагогічні цінності, моделі поведінки. Це особливо важливо для майбутніх фахівців соціономічного профілю, які працюватимуть у мультикультурному середовищі.

5. З огляду на сучасні тенденції змішаного та онлайн-навчання, варто було б розширити аналіз на ті освітні формати, в яких студенти все частіше здобувають знання. Залишається відкритим питання: як саме проявляється або підтримується педагогічна рефлексія в умовах дистанційної іншомовної підготовки?

Проте висловлені зауваження не знижують загальної науково-практичної цінності дисертації, не впливають на позитивний висновок. Наукова робота Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія і практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки» є завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам, передбачених пунктами 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. №1197, та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти».

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.: Дякуємо, Наталіє Миколаївно. До слова запрошується рецензент дисертаційної роботи Петришин Людмила Йосипівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки.

Рецензент дисертаційної роботи доктор педагогічних наук, професор Петришин Л. Й.:

Актуальність представленого дослідження Тетяни Володимирівни Кравчини «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки», не викликає сумнівів у контексті реформування освітньої системи.

Актуальність обраної теми зумовлена зростаючими вимогами до професійної підготовки фахівців соціономічного профілю (психологів, соціальних працівників), діяльність яких ґрунтується на глибокому розумінні міжособистісної взаємодії, гуманістичних цінностях і здатності до постійного саморозвитку, адже педагогічна рефлексія виступає фундаментальним механізмом професійного зростання майбутнього фахівця, забезпечуючи усвідомлення власної діяльності, мотивів, цілей і результатів навчання.

У сучасному освітньому просторі ключовим орієнтиром є компетентнісна парадигма, яка передбачає не лише засвоєння знань, а й формування рефлексивних умінь, критичного мислення, готовності до самокорекції професійної поведінки. Разом з тим, у практиці підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю спостерігається недостатня розробленість теоретико-методичних засад формування педагогічної рефлексії саме у процесі іншомовної підготовки. Іноземна мова, особливо у контексті професійної освіти, створює унікальні умови для розвитку рефлексивних процесів, адже комунікативна діяльність іншомовного навчання передбачає постійне усвідомлення способів спілкування,

інтерпретацію культурних контекстів, переосмислення власної позиції в міжкультурній взаємодії.

У рецензованій роботі чітко обґрунтовано актуальність обраної теми, грамотно визначено науковий апарат дослідження. Зауважимо, що актуальність наукового дослідження Тетяни Володимирівни Кравчини обґрунтована: суспільним запитом на підготовку рефлексивно-компетентних фахівців соціономічної сфери, здатних до саморозвитку, саморегуляції та творчого професійного мислення; науковою необхідністю обґрунтування педагогічної рефлексії як інтегративного феномена, що формується в процесі іншомовної діяльності; практичною потребою створення ефективних технологій формування педагогічної рефлексії у студентів під час іншомовної підготовки; недостатнім рівнем розробленості проблеми у сучасній педагогічній теорії та відсутністю цілісної моделі її реалізації у вищій школі.

Серед значущих елементів наукової новизни одержаних результатів можна відзначити те, що дисертанткою у межах різних підходів до сутності і змісту формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки розроблено й теоретично обґрунтовано концепцію формування педагогічної рефлексії у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю, що базується на принципах суб'єктно-діяльнісного, аксіологічного, комунікативного та компетентнісного підходів; сконструйовано структурно-функціональну модель системи формування педагогічної рефлексії, яка включає цільовий, змістовий, процесуальний і результативний блоки та забезпечує цілісність підготовки студентів у процесі вивчення іноземних мов; визначено організаційно-педагогічні умови ефективного формування педагогічної рефлексії, а саме створення рефлексивно-розвивального освітнього середовища, організації суб'єкт–суб'єктної взаємодії, поєднання індивідуальних і групових форм іншомовної діяльності, інтеграцію рефлексивних технологій у навчальний процес; розроблено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів сформованості педагогічної рефлексії у студентів (анкети, тести, карти спостереження, методики самоаналізу навчальної діяльності); уточнено сутність і структуру поняття «педагогічна рефлексія» у контексті іншомовної освіти – як інтегрованого процесу осмислення, переоцінки та самокорекції професійно-комунікативної діяльності майбутнього фахівця.

Без сумніву заслуговує на увагу практична значущість дослідження. Тетяна Володимирівна Кравчина запропонувала й упровадила в освітній процес професійної підготовки навчально-методичне забезпечення системи

формування педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки на основі вибору інноваційних форм (методична майстерня, рефлексивний практикум, рефлексивний тренінг, кінотренінг, тренінг формування й розвитку комунікативних умінь і навичок, тренінг саморегуляції); рефлексивних методик (діалог, рефлексивна дискусія, рефлексивний полілог, «рефлексивне коло», «ланцюжок побажань», рольові ігри); рефлексивних прийомів («Аргументація своєї відповіді», «Три М», «Кластер», «Плюс – мінус – цікаво», «Мій різнокольоровий настрій», «Смайлик»); інноваційних технологій («навчання в команді», «проєктна технологія», «веб-квест», «сабджект семпл», «мовне портфоліо» «технологія організації індивідуальних освітніх траєкторій», «Дальтон-технологія», «кейс-технологія», тандем-технологія)); розробила діагностичний комплекс для визначення рівня розвитку педагогічної рефлексії у студентів, який може використовуватися викладачами, тьюторами, психологами для моніторингу навчального процесу, а самі матеріали дослідження впроваджені у навчальний процес чотирьох університетів України.

Результати дослідження Тетяни Володимирівни Кравчини репрезентують високий рівень достовірності, про що свідчать опублікованих 55 наукових й науково-методичних праці, зокрема: стаття в монографії; 4 статті у наукових виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science; 17 статей у наукових фахових виданнях категорії Б; 16 публікацій апробаційного характеру; 17 публікацій, які додатково відображають результати дисертації.

Рецензування дисертації не виявило порушень академічної доброчесності, включаючи плагіат, самоплагіат, фальсифікацію чи фабрикацію.

Відзначаючи позитивні напрацювання та здобутки дисертантки під час вирішення досліджуваної проблематики, вважаємо доцільним висловити певні міркування та зауваження, які виникли у процесі рецензування дисертаційної роботи і потребують уточнення:

1. Робота виграла, якби у параграфі 1.3. «Зарубіжний досвід застосування психологічної компоненти в іншомовній підготовці майбутніх фахівців соціономічного профілю» дослідниця більш докладно описала та обґрунтувала провідні стратегії розвитку рефлексії у фахівців соціономічного профілю індивідуально-аналітичну та діяльнісно-ігрову, що зазначені у висновках до розділу.

2. На нашу думку, у змісті підрозділу 3.1. дисертаційного дослідження «Обґрунтування доцільності розробки системи формування педагогічної

рефлексії у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю» дослідниця подає категорію «рефлексивний параметр до завдань на розвиток мовних знань та речових умінь», ми вважаємо, що авторці слід було більш конкретно обґрунтувати введення даного прийому як індикатора рівня самопізнання і самореалізації під час виконання навчального завдання, що орієнтує студента не тільки на результат, а й на процес – як саме відбувається пізнання.

3. У структурній моделі системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки, було б доречним додати середовищний блок, що є на нашу думку, одним із вагомих складових реалізації організаційно-педагогічних умов та формування педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю.

4. Дисертаційне дослідження містить цінний теоретичний і практичний матеріал, на основі якого варто було б сформулювати певні пропозиції та практичні рекомендації з поетапною методикою реалізації системи формування педагогічної рефлексії, визначивши: цільові орієнтири та завдання кожного етапу; конкретні форми, методи й засоби роботи з формування рефлексії; варіативність підходів залежно від типу закладу вищої освіти; критерії, показники й інструменти оцінювання результатів.

Вивчення дисертаційної роботи Тетяни Володимирівни Кравчини «Теорія і практика формування педагогічної рефлексії у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю», дає підстави підсумувати, що дослідження є актуальним, самостійним, завершеним, достатньо апробованим, його результати мають наукову новизну і практичне значення. Дисертація виконана відповідно вимог п. п. 9, 11, 12, 13 «Порядок присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), паспорту спеціальності, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти».

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.: Дякуємо, Людмило Йосипівно. До слова запрошується рецензент дисертаційної роботи Пришляк Оксана Юріївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов.

Рецензент дисертаційної роботи доктор педагогічних наук, професор Пришляк О. Ю. :

Актуальність теми дослідження Тетяни Володимирівни Кравчини зумовлюється тим фактом, що іноземні мови стають все більш затребуваними у зв'язку з розширенням міжнародних зв'язків,

інтернаціоналізацією всіх сфер діяльності. Розширення співпраці між країнами і народами підвищує затребуваність на ринку праці фахівців соціономічного профілю з високим рівнем готовності до іншомовного професійно-ділового спілкування і здатністю використовувати світові інформаційні ресурси.

Сучасні умови особистісно-орієнтованої парадигми освіти з її спрямованістю на самоосвіту й саморозвиток вказують на необхідність формування у майбутніх фахівців соціономічного профілю умінь самостійно підтримувати та вдосконалювати наявний рівень іншомовної підготовки. Рефлексивна складова навчальної діяльності виступає одним із важливих механізмів, що дають змогу здобувачам вищої освіти соціономічних професій домагатися усвідомленого засвоєння здобутих знань, формування на цій основі практичних умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності.

Наукові положення та висновки дисертаційної роботи Кравчини Тетяни Володимирівни відзначаються високим рівнем обґрунтованості, логічною послідовністю та внутрішньою узгодженістю. Дослідження базується на системному аналізі психолого-педагогічних, філософських та методичних джерел і сучасних методологічних підходів, що забезпечує цілісність і послідовність наукового пошуку.

Експериментальна база включає чотири заклади вищої освіти та 281 студента спеціальностей «Соціальна робота» і «Психологія», що забезпечує надійність і репрезентативність отриманих результатів. Дослідження опирається на критичний аналіз 505 джерел, у т.ч. 141 іноземними мовами, що підтверджує системність і глибину теоретичної підготовки.

Логіка наукового пошуку проявляється у послідовності: теоретичні узагальнення, концептуальні положення, модель системи та результати експериментальної перевірки. Висновки є адекватними завданням, науковій новизні та практичній значущості. Розроблена система формування педагогічної рефлексії та супровідні навчально-методичні матеріали підтверджують високий рівень практичної реалізації результатів.

Результати дослідження мають як теоретичне, так і прикладне значення, розширюють наукові засади педагогіки вищої школи та пропонують дієвий інструментарій формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки.

Особлива увага приділена логічному зв'язку між теоретичними положеннями, моделлю системи, методиками дослідження та отриманими результатами, що підтверджує внутрішню узгодженість і системність

дисертації. Кожний розділ і підрозділ чітко корелюється із завданнями дослідження та науковою новизною роботи, а висновки відповідають поставленим цілям та демонструють практичну значущість результатів.

Дисертація Кравчини Тетяни Володимирівни відповідає вимогам, встановленим для докторських наукових робіт, щодо обсягу, структури, змісту та оформлення. Текст дисертації викладено логічно та послідовно, розділи і підрозділи корелюються із завданнями дослідження та науковою новизною роботи. Робота містить усі необхідні елементи: вступ, теоретичні та емпіричні розділи, висновки, список використаних джерел, додатки, а також анотації українською та англійською мовами.

За результатами перевірки дисертаційної роботи, текст не містить несанкціонованих запозичень та порушень принципів академічної доброчесності. Використані джерела належним чином оформлені у списку літератури, посилання в тексті відповідають вимогам цитування, а всі запозичення з наукових джерел коректно відображені у вигляді цитат та бібліографічних посилань.

Підкреслюючи загальну позитивну оцінку і змістовність викладу результатів наукового пошуку, обґрунтованість і достовірність висновків, у дисертаційній роботі Тетяни Володимирівни Кравчини, вважаємо за можливе висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру.

1. Дисертація носила б більш довершений характер, якби дослідниця розкрила прогностичні аспекти напрацьованих нею теоретичних і практичних підходів до формування педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки в контексті сучасних викликів (посилення інтеграційних та міграційних процесів, упровадженням дистанційної та дуальної форм навчання, розширення можливостей академічної мобільності здобувачів освіти) та ризиків, зумовлених війною рф проти України та її народу.

2. У підрозділах 5.2 та 5.3 дослідниця детально описує методику проведення експерименту та аналіз отриманих результатів. Водночас доцільно було б додати розширене обґрунтування вибору вибірки та оцінку її репрезентативності, а також коротко окреслити можливі обмеження дослідження (зокрема, регіональні чи культурні особливості учасників). Це підвищило б надійність зроблених висновків і дозволило б читачеві критично оцінити достовірність отриманих даних.

3. Оцінюючи використовуваний дисертанткою інструментарій визначення рівнів сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки вважаємо за доцільне зауважити, що в роботі доцільно було деталізувати процедуру

узагальненого визначення рівнів сформованості педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю на основі діагностованих дослідницею окремих критеріїв, а саме мотиваційно-смислового, когнітивно-процесуального та рефлексивно-емотивного.

4. Задля здійснення процедури кількісного порівняння динаміки рівнів сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки в експериментальній та контрольній групах на етапах констатувального (вхідний) та контрольного (підсумковий) зрізів дослідниця оперує виокремленими й узагальненими нею рівнями сформованості педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю – високим, середнім і низьким. Вважаємо, що в роботі доцільно було деталізувати процедуру узагальненого визначення цих трьох рівнів сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю та подати відповідні матеріали обрахунків у додатках.

Разом з тим, зазначені зауваження не знижують загальної наукової та практичної цінності роботи, а носять рекомендаційний характер і можуть слугувати предметом дискусії при обговоренні дисертаційної роботи.

Результати дисертаційного дослідження Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки» є важливими для педагогічної науки й освітньої практики. Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відповідає нормативним документам і чинним вимогам, і може бути подана до захисту у спеціалізовану вчену раду з присудження наукового ступеня доктора наук.

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.: Дякуємо, Оксано Юріївно. Шановні колеги, перейдемо до обговорення. Хто хоче висловитись щодо науково-педагогічної діяльності дисертантки і представлених результатів дисертаційного дослідження Кравчини Т. В.?

Доктор педагогічних наук, професор Терещук Г. В.:

Хочу ще раз наголосити на актуальності теми дисертаційного дослідження Тетяни Володимирівни. Розроблена дисертанткою концепція є дуже цікавою та практично зорієнтованою. Похвали заслуговує наукова новизна, особливо структурна модель формування педагогічної рефлексії фахівців соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки. Робота є логічна та чітко структурована і, відповідно, логічно представлені результати наукового пошуку. Дисертантка вільно володіє матеріалом, тому є підстави її підтримати.

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.:

Скажу кілька слів у підтримку дисертаційної роботи. Актуальність дисертаційного дослідження не викликає сумніву. Мені імпонує чітко структурована і змістовно наповнена модель. Зосереджуся на практичній значимості результатів цього дослідження, оскільки мова йде про формування педагогічної рефлексії майбутніх соціальних працівників. Вартими уваги є розроблені дисертанткою тренінги: «Рефлексивний тренінг», «Кінотренінг», «Тренінг формування й розвитку комунікативних умінь і навичок», «Тренінг саморегуляції», які впроваджено Тетяною Володимирівною, оскільки, не у всіх ЗВО, де здійснюється фахова підготовка майбутніх соціальних працівників, є такі тренінги в комплексі. Тому робота має безумовну практичну цінність. Не можу не відзначити особистий науковий доробок дисертантки, представлений 55 науковими й науково-методичними працями. Тому, безумовно буду підтримувати роботу.

Головуюча, доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.:

Хто ще бажає взяти участь в обговоренні? Немає. Дозвольте представити запропонований рецензентами за результатами попередньої експертизи

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки».

1. Актуальність дослідження. Високі темпи науково-технічного прогресу, інтенсифікація глобалізаційних та інтеграційних процесів, що відбуваються в усьому світі, збільшення ролі міжнародного співробітництва у різних сферах життєдіяльності суспільства вимагають від випускників закладів вищої освіти високого рівня володіння іноземною мовою. При цьому сучасні умови особистісно-орієнтованої парадигми освіти з її спрямованістю на самоосвіту й саморозвиток вказують на необхідність формування здобувачів вищої освіти соціономічного профілю умінь самостійно підтримувати та вдосконалювати наявний рівень іншомовної підготовки. Очевидний той факт, що в цьому процесі важливу роль відіграє педагогічна рефлексія. Вона допомагає здобувачам вищої освіти соціономічних професій краще зрозуміти себе, проаналізувати власний процес мислення, будучи, з одного боку, засобом його самоорганізації, а з іншого – способом досягнення усвідомлених дій, що сприяє оптимізації процесу іншомовної підготовки.

Інтенсифікація іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти соціономічного профілю досягається не лише за рахунок оптимізації змісту

навчального матеріалу, а й завдяки інтеграції рефлексивних механізмів у структуру навчального процесу. Ефективність іншомовної підготовки підвищується через поєднання різних форм, методів, технологій і засобів навчання – інтерактивних, комунікативних, тренінгових – з урахуванням індивідуальних пізнавальних стилів і професійних орієнтацій студентів. При цьому ключовим чинником реалізації сучасної освітньої парадигми є педагогічна рефлексія, яка забезпечує усвідомлення здобувачами вищої освіти соціономічного профілю власних навчальних стратегій, аналіз труднощів, переосмислення досвіду іншомовної взаємодії та перенесення здобутих умінь у майбутню професійну діяльність.

2. У дисертаційній роботі Кравчини Т. В. наукові положення і висновки забезпечені методичним обґрунтуванням вихідних позицій дисертації, методологічна основа дослідження адекватна її об'єкту, предмету, меті та завданням.

3. **Наукова новизна** одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше:*

обґрунтовано концепцію формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки, що базується на теоретичному, методологічному й технологічному концептах;

змодельовано, обґрунтовано та експериментально перевірено систему формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки, що представлена у формі взаємопов'язаних між собою блоків: 1) методологічно-цільового (мета; завдання; методологічні підходи (гештальт-підхід, суб'єктно-діяльнісний, особистісно-діяльнісний, рефлексивно-діяльнісний, системний, комунікативний, компетентнісний, аксіологічний, індивідуально-творчий, міжкультурний); загальнопедагогічні (системності, гуманізації, професійної спрямованості, науковості, мовленнєво-розумової активності, функціональності, ситуативності та індивідуалізації, предметності, рефлексивності, дослідницької спрямованості, моделювання рефлексивного середовища, активності учасників, творчої позиції, діалогічності) і специфічні (професійно-особистісного авансування, креативності професійної поведінки, самовдосконалення, активності та свідомості) принципи); 2) змістовий (сутність педагогічної рефлексії; етапи її формування та освітні компоненти); 3) операційно-процесуальний (форми (методична майстерня, рефлексивний практикум, рефлексивний тренінг, кінотренінг, тренінг формування й розвитку комунікативних умінь і навичок, тренінг саморегуляції); рефлексивні методи і прийоми; інноваційні технології («навчання в команді», «проєктна технологія», «веб-квест», «сабджект семпл», «мовне портфоліо» «технологія організації індивідуальних освітніх траєкторій», «Дальтон-технологія», «кейс-технологія», тандем-технологія); етапи іншомовної підготовки (рефлексивно-оцінювальний; активізації особистісного сенсу; діяльнісний)); 4) оцінно-результативний (компоненти

педагогічної рефлексії; критерії, показники та рівні її сформованості й результат) блоки; розроблено графічну модель системи;

виокремлено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки (використання рефлексивно-освітнього потенціалу інтерактивних технологій у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю; організація діалогічної взаємодії учасників освітнього процесу в полісуб'єктному контексті; створення рефлексивно-розвивального освітнього середовища з активним залученням до нього майбутніх фахівців соціономічного профілю);

– *удосконалено*:

визначення *термінів* «рефлексія», «педагогічна рефлексія», «формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічних професій», «рефлексивно-діяльнісний підхід», «рефлексивна компетентність», «професійна діяльність фахівця соціономічного профілю», «організаційно-педагогічні умови формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки», «рефлексивне освітнє середовище», «формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки», «модель системи формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки»;

компоненти (мотиваційний, змістово-діяльнісний, результативний), критерії (мотиваційно-смисловий, когнітивно-процесуальний і рефлексивно-емотивний), показники й схарактеризовано рівневу шкалу (високий, середній, низький рівні) сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки.

Дістали подальшого розвитку теоретичні й методологічні засади використання тренінгових технологій для оновлення іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти соціономічного профілю.

4. Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що:

– розроблено і впроваджено навчально-методичне забезпечення формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю (оновлено зміст курсу «Іноземна мова (англійська)» інноваційними формами, рефлексивними методами (діалог, рефлексивна дискусія, рефлексивний полілог, «рефлексивне коло», «ланцюжок побажань», рольові ігри), інноваційними технологіями («навчання в команді», «проєктна технологія», «технологія організації індивідуальних освітніх траєкторій», «веб-квест», «сабджект семпл», «мовне портфоліо», «Дальтон-технологія», «кейс-технологія», «тандем-технологія»), рефлексивними прийомами («Аргументація власної поведінки», «Три М», «Кластер», «Плюс–мінус–цікаво», «Мій різнокольоровий настрій», «Смайлик»);

– розроблено, впроваджено й доведено ефективність тренінгів англійською мовою (рефлексивного, саморегуляції, кінотренінгу, тренінгу формування й розвитку комунікативних умінь і навичок);

– запропоновано критеріально-діагностичний інструментарій для оцінки рівня сформованості педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю.

Теоретичний, методичний і технологічний матеріал, інтегрований у цьому дослідженні, може бути використаний науково-педагогічними працівниками ЗВО у процесі створення освітніх програм, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів, для розробки вибіркових дисциплін з окресленої проблематики, проведення курсів підвищення кваліфікації фахівців соціономічного профілю.

5. Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 1/294 від 18.09.2025 р.), Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 153/157 від 22.10.2025 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 1182/26.05-33 від 22.10.2025 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка про впровадження № 03-24/01/3438 від 31.10.2025 р.).

6. Основні положення та висновки дисертації відображено автором у таких публікаціях:

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Колективна монографія

1. Кравчина, Т. В. (2020). Оптимізація процесу навчання майбутніх соціальних працівників розумінню іншомовного тексту // Багрій В. Н., Бриндіков Ю. Л., Голова Н. І., Грабчак О. В., Джежик О. В., Кравчина Т. В., Москалюк О. І. Теоретичні та методологічні аспекти соціальної діяльності: монографія, відп. ред. Л. О. Данильчук, Л. І. Романовська. Хмельницький Фоп Цюпак А. А., 208–250.

Статті у наукових періодичних виданнях, які індексуються в міжнародних наукометричних базах Web of Science чи Scopus

2. Vasylenko, O., Grach, Y., Gudz, T., Romanovska, L., & Kravchyna, T. (2019). Analysis of the formation of personal and professional qualities of future social workers for street social work. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(4), 288–303. URL: https://doi.org/10.18662/rrem/170 (Web of Science)

3. Romanovska, L., Kravchyna, T., Korolova, N., Oliynyk, K., & Nagachevska, O. (2020). Personal Reflection Development as Means of Forming Culture of Scientific Text Perception by Humanitarians. BRAIN. *Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11 (4), 118–131. URL : https://doi.org/10.18662/brain/11.4/144 (Web of Science)

4. Romanovska, L., Bryndikov, Y., Chovga, O., Oliynyk, K., Vasylenko, O., & Kravchyna, T. (2020). Dynamics of Educational and Professional Attitudes Formation of Future Social Workers During Studying at Higher Educational Institution. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala,* 12 (3), 369–387. URL : https://doi.org/10.18662/rrem/12.3/326 (Web of Science)

5. Podkorytova, L., Havrylkevych, V., Romanovska, L., Kravchyna, T., Chovgan, O., & Oliynyk, K. (2023). Development of Psychology Students' Self-Regulation in the Process of Professional Training. *Pertanika Journal of Social Science and Humanities*, 31 (1), 161–181. URL: https://doi.org/10.47836/pjssh.31.1.09 (Web of Science, Scopus)

Статті у наукових фахових виданнях категорії Б

6. Кравчина, Т. В. (2011). Адаптаційні стратегії навчально-професійної діяльності студентів ВНЗ. *Збірних наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»,* 4, 83–86.

7. Кравчина, Т. В. (2012). Психологічні особливості читання та розуміння професійно орієнтованих текстів англійською мовою студентами немовних спеціальностей. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія «Педагогіка і психологія»: збірник наукових праць, 38, 175–179.

8. Кравчина, Т. В. (2015). Методика навчання розумінню іншомовного тексту студентів ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 37, 90–93.

9. Кравчина, Т. В. (2016). Тандем-метод як один із способів інтенсивного вивчення іноземної мови та формування іншомовної комунікативної компетенції. *Фізико-математична освіта*: науковий журнал, 4 (10), 45–48.

10. Кравчина, Т. В. (2017). Сутність комунікативного методу навчання іноземним мовам. *Фізико-математична освіта*: наук. журн., 1 (11), 68–71.

11. Кравчина, Т. В. (2018). Удосконалення самостійної роботи студентів під час вивчення іноземної мови професійного спрямування. *Фізико-математична освіта*: науковий журнал, 1 (15), 241–245.

12. Кравчина, Т. В. (2019). Професійна рефлексія в структурі інноваційної діяльності соціального педагога. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 1 (44), 84–88. URL : https://doi.org/10.24144/2524-0609.2019.44.84-87

13. Кравчина, Т. В. (2022). Рефлексивна позиція педагога: методи і прийоми рефлексії педагогічної діяльності. *Освіта. Інноватика. Практика*, 10(7), 39–43. URL : https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i7-006

14. Кравчина, Т. В. (2023). Рефлексивність як властивість суб'єкта. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 94(5), 85–89. URL : https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.94.17

15. Kravchyna, T. V. (2024). Benchmarks for developing future socionomic professionals' pedagogical reflection via foreign language training. *Науковий*

журнал «Соціальна педагогіка: теорія і практика», 1, 25–31. URL : https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-1-95-101

16. Kravchyna, T. V. (2025). Structural and functional model of the system for the formation of pedagogical reflection in the process of foreign language training of future socionomic specialists. *Професійно-прикладні дидактики*, 1, 39–44. URL : https://doi.org/10.37406/2521-6449/2025-1-6

17. Kravchyna, T. (2025). The potential of training technologies in the process of forming pedagogical reflection among higher education students of socionomic profile. *Молодь і ринок*, 1 (233), 106–113. URL : https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.320186

18. Kravchyna, T. V. (2025). Organizational and pedagogical conditions for the formation of pedagogical reflection in the process of foreign language training of future socionomic specialists. *Молодь і ринок*, 7–8 (239–240), 116–121. URL : https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.339896

19. Kravchyna, T. V. (2025). Monitoring the formation of pedagogical reflection among socionomic higher education students. *Педагогічний альманах. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,* 59, 76–83. https://doi.org/10.37915/pa.vi59.670

20. Kravchyna, T. V. (2025). International experience of foreign language training of socionomic higher education students. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 4, 113–118. DOI: https://doi.org/10.26661/2786-5622-2025-4-15

21. Kravchyna, T. V. (2025). Pedagogical reflection as an object of pedagogical discourse. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*, 4, 27–32. DOI https://doi.org/10.32782/ART/2025-4-5

22. Kravchyna, T. V. (2025). Experimental testing of the effectiveness of the system for forming pedagogical reflection of future specialists of socio-economic profile in the process of foreign language training. *Актуальні питання гуманітарних наук,* 94(1), 405–410. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-1-57

Опубліковані праці апробаційного характеру

23. Кравчина, Т. В. (2011). Психологічні особливості розуміння іншомовного наукового тексту студентами гуманітарних спеціальностей. *Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень та навчання іноземних мов*: збірник наукових праць 3-ї науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (Хмельницький, 7–8 жовтня 2011 р.). Хмельницький: ХНУ, 27–28.

24. Кравчина, Т. В. (2016). Іншомовна підготовка студентів немовних спеціальностей ВНЗ. *Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Полтава, 7 квітня 2016 р.). Полтава: ПолтНТУ, 247. URL: https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/4628

25. Кравчина, Т. В. (2016). До питань навчально-віртуального педагогічного іншомовного середовища. *Актуальні проблеми сучасної філології та культурології: постмодерністська парадигма*: матеріали IV

Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 27 квітня 2016 р.). Хмельницький: Видавець ФОП Заколодний М.І., 335–340.

26. Кравчина, Т. В. (2022). Процес розуміння тексту та підтексту як одна з психологічних проблем. *Development of modern science, experience and trends*: The III International scientific and practical conference (Boston, October 11–14, 2022). Boston, USA: International Science Group, 374–377.

27. Кравчина, Т. В. (2022). Цифрова трансформація освіти та професійна рефлексія педагогів. *Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Хмельницький, 27–28 жовтня 2022 р.) / Ред. колегія: Бриндіков Ю. (голова) та ін. Хмельницький: ХНУ, 12–15.

28. Vasylenko, O. M., Romanovska, L. I., & Kravchyna, T. V. (2022). Professional competence of future psychologists for work in rehabilitation institutions. *Modern scientific developments in pedagogy and psychology:* International scientific conference: conference proceedings (Riga, November 3–4, 2022). Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 9–12. URL: https://doi.org/10.30525/9978-9934-26-259-3-1

29 Кравчина, Т. В. (2022). Педагогічна рефлексія в умовах освітнього середовища. *Психологічний супровід особистості в умовах сучасних викликів постмодерного суспільства: теоретичні засади та прикладні аспекти* : Наукові студії: збірник наукових праць за результатами Міжнародної науково-практичної конференції (Краматорськ, 25 листопада 2022 р.) / за заг. ред. Е. А. Панасенко. Краматорськ : Видавництво ЦТРІ-«Друкарський дім», 9, 88–91.

30. Кравчина, Т. В. (2023). Педагогічна рефлексія: основні особливості та етапи. *Актуальні дослідження в соціальній сфері*: матеріали двадцять другої Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 17 листопада 2023 р.) / гол. ред. В. В. Корнещук. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 142–144.

31. Кравчина, Т. В. (2024). Методологічні підходи до формування педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю. *Методологія сучасних наукових досліджень*: збірник наукових праць учасників Ювілейної XX Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 22–23 лютого 2024 р.) / за заг. ред. К. Юр'євої. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 69–723.

32. Kravchyna, T. V. (2024). Preparing for the future: training in socionomic professions. *Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку*: збірник наукових праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 22-23 лютого 2024 р.) / за ред. Л. О. Данильчук. Полтава : в-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», I, 88–92.

33. Кравчина, Т. В. (2024). Вплив безпечного освітнього середовища закладу вищої освіти на формування педагогічної рефлексії майбутніх фахівців соціономічного профілю. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу*: збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів II Всеукраїнської науково-

практичної конференції (Тернопіль, 1 березня 2024 р.) / редкол.: О. М. Петровський та ін. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 153–157.

34. Kravchyna, T. V. (2024). Innovative methods for optimizing foreign language training of future socionomic specialists. *Соціально-психологічна робота: інновації, стратегії та можливості*: збірник матеріалів круглого столу з міжнародною участю (Кам'янець-Подільський – Ломжа, 19 березня 2024 р.) / наук. ред.: З. Шарлович, М. Тріпак, О. Палилюлько, М. Волощук. Ломжа: Видавництво: MANS w Łomży, 146–150.

35. Кравчина, Т. В. (2024). Формування педагогічної рефлексії у процесі підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю до професійної діяльності. *Актуальні проблеми професійної педагогіки та освіти: досвід, новації, перспективи*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 25 квітня 2024 р.) / за заг. ред. Н. Мукан. Львів: Видавництво: Національний університет «Львівська політехніка», 508–510.

36. Кравчина, Т. В. (2024). Психодіагностика рефлексії як метод її формування й розвитку у фахівців соціономічного профілю. *Соціальна робота: виклики сьогодення*: збірник наукових праць за матеріалами XIII Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 25–26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. О. В. Сороки, С. М. Калаур, Г. В. Лещук. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 41–46.

37. Кравчина, Т. В. (2024). Формування педагогічної рефлексії у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю методами продуктивного навчання. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 10–11 жовтня 2024 р.) / Редколегія: О. М. Петровський та ін. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 207–209.

38. Кравчина, Т. В. (2024). Роль педагогічної рефлексії в процесі формування мотивації вивчення іноземної мови у майбутніх фахівців соціономічного профілю. *Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення*: збірник праць I Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (з міжнародною участю) (Тернопіль, 17 жовтня 2024 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 110–121.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

39. Кравчина, Т. В. (2011). Критерії відбору навчального матеріалу з англійської мови. *Вища освіта України*. Тематичний випуск *«Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*, 2(3), SV (29), 194–199.

40. Кравчина, Т. В. (2011). Культура сприйняття як чинник розуміння та інтерпретації іншомовного наукового тексту. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології», 2(2), 5, 210–215.

41. Кравчина, Т. В. (2012). Методологічні засади емпіричного дослідження процесу сприйняття іншомовного наукового тесту. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 5, 95–99.

42. Кравчина, Т. В. (2012). Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх вчителів англійської мови. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 6, 71–75.

43. Сніцар, І. В., Молотай, Л. А., & Кравчина, Т. В. (2012). *Conversational Topics in English. Methodological recommendations for first-year students. Розмовні теми з англійської мови: методичні вказівки для студентів першого курсу*. Хмельницький: ХНУ, 63.

44. Кравчина, Т. В. (2013). Смисловий аналіз іншомовного наукового тексту. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, IX (51), 327–33.6

45. Кравчина, Т. В. (2014). До питання відбору навчального матеріалу з англійської мови. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка. Соціальна робота», 30, 73–76.

46. Кравчина, Т. В. (2014). Розуміння і інтерпретація іншомовного наукового тексту. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 1(9), 96–105.

47. Кравчина, Т. В. (2015). До питань впливу адаптаційних стратегій на успішність навчання студентів ВНЗ. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький Державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. К. : Гнозис. Темат. вип. : Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору, 1(35), VIII (59), 159–166.

48. Кравчина, Т. В. (2016). Арт-технології на заняттях з англійської мови. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Педагогіка. Соціальна робота», 1 (38), 161–164.

49. Кравчина, Т. В. (2016). Лінгводидактичний аспект упровадження інтерактивних методів навчання. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: електрон. наук. фах. вид. / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 4, 32–41.

50. Кравчина, Т. В., & Сніцар, І. В. (2017). Англійська мова професійного спрямування: методичні вказівки для студентів гуманітарних напрямів підготовки. *Professional English: Methodological recommendations for students of humanities*. Хмельницький: ХНУ, 80.

51. Кравчина, Т. В. (2019). Іншомовний текст як джерело розвитку інтелектуальної культури. *Збірник наукових статей Київського міжнародного університету й Інституту соціальної та політичної психології НАПН України*. Серія «Психологічні науки: проблеми і здобутки», 1–2 (13–14), 212–233.

52. Kravchyna, T. (2020). The use of fairy-tales in teaching English. *Збірник наукових статей ПЗВО «Київський міжнародний університет» й*

Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Серія: «Психологічні науки: проблеми і здобутки», 2(16), 136–152.

53. Співачук, В. О., Давидюк, Ю. Б., Кравчина, Т. В., & Сніцар, І. В. (2021). *English. Англійська мова*: практикум для читання фахових текстів з дисципліни «Іноземна мова» для студентів спеціальності 053 «Психологія». Хмельницький: ХНУ, 140.

54. Кравчина, Т. В. (2021). Дистанційне навчання і викладання англійської мови: переваги та недоліки. *OpenEdu*, 11, 71–79. URL : https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.116

55. Кравчина, Т. В. (2022). Моделі розуміння іншомовного тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія «Психологія» : науковий журнал, 15, 14–18. URL : https://doi.org/10.25264/2415-7384-2022-15-14-18

7. Дисертаційне дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Головуюча доктор педагогічних наук, професор Олексюк Н. С.: Шановні колеги! Дозвольте поставити на голосування питання про схвалення висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки», підготовлений рецензентами за результатами попередньої експертизи, та рекомендацію дисертаційного дослідження Кравчини Тетяни Володимирівни до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук. Чи є інші пропозиції? Немає.

Результати голосування:

«за» – 10 осіб,

«проти» – немає,

«утрималися» – немає.

Рішення прийнято одноголосно

УХВАЛИЛИ: 1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки», підготовлений рецензентами за результатами попередньої експертизи і розглянутий на фаховому семінарі на базі кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

2. Визнати, що дисертаційна робота Кравчини Т. В. є самостійною завершеною науковою працею, яка за рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів відповідає чинним вимогам до докторських дисертацій згідно пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженому постановою КМУ № 1197 від 17.11.2021 р.

3. Зміст дисертації, методи дослідження та основні результати, отримані під час наукового пошуку, відповідають спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти».

4. Рекомендувати дисертацію Кравчини Тетяни Володимирівни «Теорія та практика формування педагогічної рефлексії здобувачів вищої освіти соціономічного профілю у процесі іншомовної підготовки» до захисту у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук.

Головуюча на фаховому семінарі Наталія ОЛЕКСЮК

Рецензенти: Наталія ЛУПАК

Людмила ПЕТРИШИН

Оксана ПРИШЛЯК

Секретар Галина ОЛІЙНИК

Підпис Олексюк Н., Лупак Н., Петришин Л., Пришляк О., Олійник Г. засвідчую:
Начальник відділу кадрів